

УДК 378:657.1

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-6-43>**Воскресенська Т.І.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу**Національного університету «Львівська політехніка»***Voskresenska Tetiana***Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting and Analysis
Lviv Polytechnic National university*

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ

THE SELF-STUDY ACTIVITY OF STUDENTS OF ACCOUNTING AND ECONOMIC SPECIALTIES: FEATURES OF THE ORGANIZATION AND EFFECTIVENESS OF IMPLEMENTATION

АНОТАЦІЯ

У статті аргументовано доведено домінуюче значення самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей у засвоєнні фахових знань. Розкрито особливості самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей, розпочинаючи від її організації і завершуючи оцінюванням отриманих результатів. Досліджено основні види самостійної роботи (аудиторна, позааудиторна) студентів обліково-економічних спеціальностей та інструментарій її реалізації. Визначено фактори впливу на результативність самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей. Систематизовано методи оцінювання самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей з урахуванням її видів. Зазначено, що обсяг самостійної позааудиторної роботи зростає відповідно до вибраної форми навчання (денна, заочна, дистанційна мережева, дуальна, самоосвіта).

Ключові слова: самостійна робота, самостійна позааудиторна робота; форми навчання, обліково-економічні спеціальності, методи оцінювання самостійної роботи.

АННОТАЦИЯ

В статье аргументированно доказано доминирующее значение самостоятельной работы студентов учетно-экономических специальностей в усвоении профессиональных знаний. Раскрыты особенности самостоятельной работы студентов учетно-экономических специальностей, начиная от ее организации и завершая оценением полученных результатов. Исследованы основные виды самостоятельной работы (аудиторная, внеаудиторная) студентов учетно-экономических специальностей и инструментарий реализации. Выделены факторы влияния на результативность самостоятельной работы студентов учетно-экономических специальностей. Систематизированы методы оценивания самостоятельной работы студентов учетно-экономических специальностей с учетом ее видов. Отмечено, что объем самостоятельной внеаудиторной работы возрастает в соответствии с выбранной формой учебы (дневная, заочная, дистанционная сетевая, дуальная, самообразование).

Ключевые слова: самостоятельная работа, самостоятельная внеаудиторная работа; формы обучения, учетно-экономические специальности, методы оценки самостоятельной работы.

ANNOTATION

The dominant importance of the self-study activity of students of accounting and economic specialties in the acquisition of professional knowledge is argued in the article. The dynamic growth of the volume of the self-study activity of students of accounting and

economic specialties in the forced transition of educational institutions to distance learning is justified in research. This is mainly due to the low level of perception of educational materials by students presented on the online platform. The features of self-study activity of students registration-economic specialties, beginning from its organization, completing the evaluation of the got results are exposed. The main types of self-study activity (classroom, extracurricular) of students of accounting and economic specialties and tools of its implementation are studied. Factors influencing the effectiveness of self-study activity of students of accounting and economic specialties are highlighted. The methods of assessment self-study activity of students of accounting and economic specialties taking into account its types are systematized. It is noted that the amount of self-study extracurricular work increases in accordance with the chosen form of education (full-time, part-time, distance network, dual, self-education). Attention is accented in the article, on a fact, that most part of educational hours is from the general volume of hours which are taken on the study of programmatic material, the selected to self-study activity of student is on distance network and dual forms of education. The maximum amount of time (100% of the total number of study hours) is for independent activity in self-education, the least – for full-time (day, evening). The article proves that the amount and types of self-study activity depends on the course in which the student is studying. If in the first year students of accounting and economic specialties spend the time allotted for self-study activity on mastering the technology of studying educational literature and legislation, then in the final years – on improving skills with specialized software products and generalization of professional knowledge in writing practices (industrial or master's degree work topics), final qualifying works.

Key words: self-study activity, self-study extracurricular work; forms of education, accounting and economic specialties, methods of assessment of self-study activity.

Постановка проблеми. В умовах вимушеного переходу навчання у вишах як в Україні, так і у світі на дистанційну форму зростає важливість самостійної роботи студентів, це пов'язано з тим, що в основному професійні вміння і навички формуються у процесі реалізації самостійної роботи. Про це у своєму комплексному дослідженні професори Ю.М. Козловський та І.Й. Яремко відзначили: «Однією з найважливіших проблем професійної освіти фахівців є формування у них навичок, цінностей, мотивації до особистої участі у вирішенні професійних

проблем для покращення якості майбутньої діяльності» [1]. Глобальні загальноосвітні виклики дали можливість перегляду форм навчання, розроблення та активного застосування інформаційних технологій у навчальному процесі. Однак якіснішої альтернативної за очну форму навчання, з погляду ефективності засвоєння знань, поки що немає, бо жодна, навіть якісно сформована інформаційна система не спроможна замінити «живого спілкування» між викладачем і студентом, викладачем і групою студентів. Насамперед це пов'язане з не завжди високою ефективністю сприйняття лекційного матеріалу студентами через використання таких сучасних технологій навчальної роботи, як: Zoom, Microsoft Times, Class room тощо. Крім того, з урахування власного досвіду проведення занять із використанням вище наведених технологій навчання доведено, що лише перші 30–40 хв. роботи «слухання» лекцій чи виконання практичних занять із використанням таких додатків є більш продуктивні. Зважаючи на це, збільшується фактична кількість годин на засвоєння студентами матеріалу в процесі самостійної роботи.

Незважаючи на деяку зручність дистанційного навчання (не потрібно добратися до вишу), зростає індивідуалізованість навчання та виникає нагальність реалізації активної самостійної роботи, яку не завжди той чи інший студент може собі забезпечити самостійно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі є безліч праць, у яких розкрито особливості організації та проведення самостійної роботи студентів без урахування специфіки самостійної роботи відповідно до спеціальності, якої студент навчається. Незважаючи на це, доцільно відзначити, що в таких тематичних публікаціях всі без винятку автори акцентують увагу на важливості самостійної роботи студента під час вивчення тієї чи іншої дисципліни в процесі отримання відповідного фаху. Водночас слід акцентувати увагу на тому, що дослідженню особливостей самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей присвячені окремі публікації, які фрагментарно розкривають специфіку організації або особливості проведення чи оцінювання самостійної роботи. Зокрема, колектив авторів у своєму дослідженні [2] зазначив необхідність управління самостійною роботою студентів-економістів, яке в основному полягає у формуванні методичного забезпечення, зокрема і робочого зошита. О.М. Данильчук [3] розробила модель організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей у процесі фахового вивчення математики з урахуванням її навчально-методичного забезпечення та визначила її ефективність. О.В. Тинкалюк [4] у структурі самостійної роботи в розрізі її рівнів (репродуктивний, реконструктивний, творчий) виокремила види та форми реалізації самостійної роботи та форми контролю і звітності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на наведені вище фрагменти дослідження особливостей самостійної роботи, зазначимо, що проведене нами дослідження є актуальним, оскільки в ньому розкривається специфіка самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей з урахуванням навчального курсу, видів самостійної роботи та методів її оцінювання тощо.

Цілями статті є:

- встановлення взаємозв'язку обсягу годин на самостійну роботу студентів обліково-економічних спеціальностей із формою навчання;

- розкриття специфіки самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей з урахуванням особливостей професії;

- розкриття особливостей реалізації самостійної роботи студентам обліково-економічних спеціальностей відповідно до навчального курсу.

З метою поглибленого вивчення програмового матеріалу з відповідної дисципліни, незважаючи на те, входить вона у блок обов'язкових чи вибіркових, провідна роль відводиться самостійній роботі студента. Важливою під час здійснення самостійної роботи студента є її організація та перевірка результативності її реалізації, адже від якості її реалізації залежить якість отриманих і засвоєних студентом знань.

Самостійна робота студента буває як аудиторна, так і позааудиторна (рис. 1), обидва зазначені види самостійної роботи є базовими. У статті ми проведемо детальну характеристику самостійної позааудиторної навчальної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей.

Не завжди самостійній роботі студента відводиться належна роль у засвоєнні знань, очевидно, тому, що такий вид навчально-наукової роботи, зокрема самостійної аудиторної роботи, не можна чітко виокремити під час вивчення тієї чи іншої дисципліни (рис. 2).

З рис. 2 видно, що самостійна аудиторна робота студента реалізується під час проведення лекцій (формування конспекту лекцій), практичних та семінарських занять, а також під час виконання лабораторних робіт. Чітко окреслити межі чи ідентифікувати та обчислити обсяг витраченого часу на самостійну роботу студента в аудиторній роботі практично неможливо, оскільки вона пов'язана із різними видами робіт і доповнює їх.

Оскільки дослідження присвячено розкриттю особливостей самостійної позааудиторної роботи, то доцільно визначити її сутність. Самостійна позааудиторна робота студента (надалі – СПРС) – це форма організації освітнього процесу, що передбачає самостійну навчальну та творчу роботу, яку студент виконує у позааудиторний (вільний від обов'язкових навчальних занять) час за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі [6].

Фактично базові аспекти організації та проведення (курування викладачем чи групою викладачів) самостійної роботи розроблені відповідно до навчальних планів, програм. Зокрема, чіткі

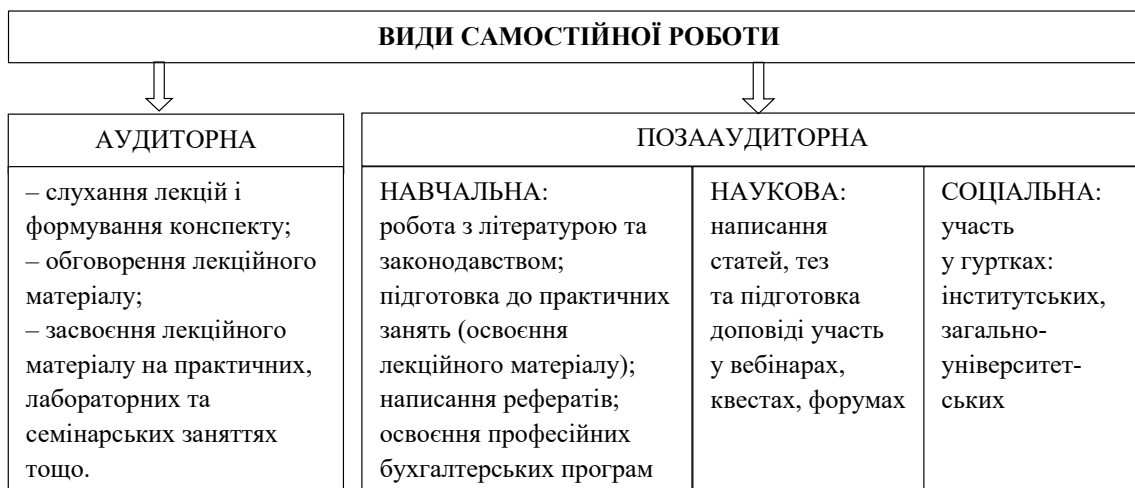

Рис. 1. Види самостійної роботи студента

Джерело: узагальнено на основі опрацювання джерел [2; 3; 4; 5]

інструкції щодо реалізації самостійної роботи прописані в конспектах лекцій, методичних рекомендаціях до виконання практичних, лабораторних занять, до самостійної роботи, виконання курсових проектів та робіт, випускних кваліфікаційних робіт. Водночас, незважаючи на наявність таких свого роду інструктивних матеріалів для засвоєння теоретичних знань, не всі студенти можуть ефективно їх використати в процесі виконання самостійної роботи без належного супроводу викладача під час її виконання. Такий супровід викладача в окремих видах самостійної роботи ґрунтується на поясненні матеріалу, наданні додаткових консультацій, поєднання теоретичного та практичного матеріалу тощо.

Оскільки позааудиторна навчальна робота студентів є складовою частиною навчальної роботи, то в навчальних планах відведено кількість годин на її освоєння. Відповідно до навчального навантаження студента спеціальності 071 «облік та оподаткування» Національного університету «Львівська політехніка», самостійна позааудиторна робота студента становить понад 50% від загальної кількості годин, які відводяться на вивчення дисципліни. Наприклад, для спеціальностей «Бухгалтерський облік», «Управлінський облік», «Економічний аналіз» (табл. 1).

Якщо на вивчення будь-якої дисципліни за денної форми навчання (табл. 1) відводиться 50% всього часу, то в заочній формі навчання – понад 80%.

Самостійно робота студентів облікових спеціальностей має свої особливості, які пов’язані із методами реалізації самостійної роботи студентами, які зумовлені специфікою спеціальності.

Фахівці з економіки під час практичної роботи застосовують значний обсяг інформації (законои, укази, постанови, інструктивні матеріали, що мають тенденцію до змінювання), тому в процесі навчання необхідно зосереджувати увагу студентів на пошуку необхідних джерел інформації, її обліку, виробляти вміння орієн-

Рис. 2. Місце самостійної аудиторної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей серед інших видів навчальної роботи

туватися в потоці інформації, набувати навички використання різних інформаційних джерел, а це можливе лише за умови ефективної організації самостійної роботи студентів [2].

Доцільно зазначити, що її обсяг і види диференціюються відповідно до курсу навчання, навчальної дисципліни, форми навчання (рис. 3) тощо.

Розглянемо особливості самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей відповідно до курсу, на якому студент навчається.

Зазвичай на першому курсі обсяг самостійної роботи менший, і на ньому студенти переважно навчаються працювати з великим обсягом (порівняно із шкільним) літератури, писати конспекти, аналізувати отриманий матеріал. Тобто на початкових курсах студенти вчать здійснювати самостійну роботу, і на це зазвичай витрачається більше часу. Поступово форми реалізації

Таблиця 1

Фрагмент розподілу годин на самостійну позааудиторну роботу відповідно до навчального плану спеціальності 071 «облік і оподаткування» НУ «Львівська політехніка» [7]

Навчальна дисципліна	Кількість лекційних годин			Години аудиторної роботи студента	Години на самостійну роботу студента	Загальна кількість годин.	Структура годин, що припадає на самостійну роботу, %
	Лекції	Практичні	Лабораторні				
Денна форма навчання							
Бухгалтерський облік	30	30	30	90	90	180	50,00
Управлінський облік	30	30	0	60	60	120	50,00
Заочна форма навчання							
Економічний аналіз	10	10	0	20	100	120	83,33

самостійної роботи, їх характер змінюються. На 2–3 курсі поступово збільшується обсяг самостійної роботи, збільшується кількість професійно-спрямованих дисциплін, які студент має вивчити, зростає кількість курсових, графічних робіт тощо. На 4–5 курсах загальний обсяг самостійної роботи зростає порівняно з попередніми курсами, оскільки значна частина студентів працевлаштовані і перейшли на вільний графік відвідування пар, крім того, на випускних курсах відповідно до навчальних планів передбачено проходження виробних чи практик за темою магістерської роботи, а також написання та захист випускних (бакалаврських, магістерських) робіт. В основному під час організації і виконання самостійної роботи студентів роль викладача здебільшого зводиться до курування цією роботою, спрямування студента у відповідному напрямі дослідження, рекомендації використання відповідних джерел інформації, в тому числі і законодавства.

Крім вищенаведеного, під час фахової підготовки спеціалістів з бухгалтерського, податко-

вого, управлінського обліку, фінансового аналізу студенти починаючи з 3–4 курсу під час виконання лабораторних робіт із профільних дисциплін (бухгалтерський облік, фінансовий облік, звітність підприємств) опановують роботу в спеціалізованих бухгалтерських програмних продуктах, таких як: 1С: Бухгалтерія», «Мастер бухгалтерія» «Парус», «Інфо-Бухгалтер», «БЕСТ», «Галактика», «Акцент», «Інфософт», а також у програмних додатках, використовуючи які, практикуючий бухгалтер формує відповідні форми статистичної, фінансової, податкової звітності, пересилає у відповідні державні органи в режимі онлайн. Тобто спеціалісти, які опановують знання із бухгалтерського обліку, поряд із вивченням особливостей користування офісними програмами вивчають особливості роботи з бухгалтерськими програмами. Крім того, студенти поряд із вивченням особливостей ведення бухгалтерського обліку вчаться працювати і застосовувати на практиці вимоги законів, інструкцій, положень, які регламентують осо-

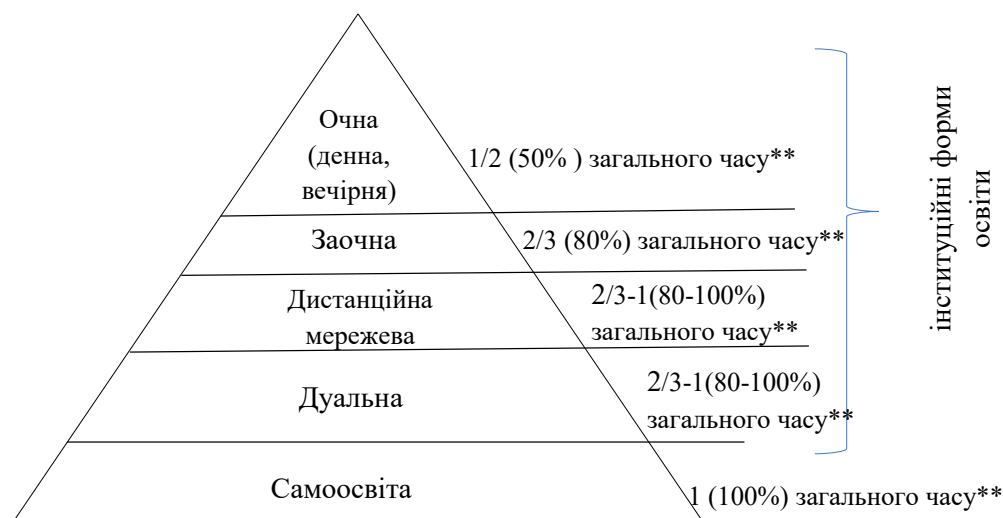

Рис. 3. Залежність кількості годин на самостійну роботу відповідно до форми навчання

Джерело: розроблено на основі опрацювання джерел [7; 8]

**загального часу на вивчення дисципліни

бливості ведення бухгалтерського обліку загалом і окремих його складників (запасів, основних засобів, податків, капіталу тощо).

Таким чином, можна виокремити основні фактори, які впливають на організацію та результативність самостійної роботи студентів обліково-економічних спеціальностей, такі як: форма навчання, види навчальної самостійної роботи, регламентовані вишами методи оцінювання самостійної роботи, курс, на якому навчається студент, специфіка економічних спеціальностей. Крім наведених факторів, на самостійну роботу студента обліково-економічних спеціальностей впливають його особистісні соціально-психологічні фактори.

Основною метою реалізації самостійної роботи є її оцінювання. У вишах, зокрема і у НУ «Львівська політехніка», розроблено чіткі критерії оцінювання самостійної роботи (поточний контроль, заліковий, екзаменаційний види підсумкового контролю, оцінювання контрольних, розрахунково-графічних, випускних та інших видів робіт тощо). Крім того, також підлягає оцінюванню такий вид самостійної позааудиторної роботи, як наукова (написання тез, статей, участь у наукових конкурсах тощо), результати якої впливають на загальний рейтинг студента. Водночас негласним методом оцінювання роботи студента обліково-економічних спеціальностей є отримання такими студентами запрошення від провідних підприємств на зайняття вакантних посад бухгалтерів, аудиторів, фінансових аналітиків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, якість і результативність самостійної роботи студента, в тому числі обліково-економічних спеціальностей, залежить від співпраці у навчально-науковій діяльності студента і викладача. Основним завданням викладача в процесі організації та ведення самостійної роботи є надання свого роду чітких орієнтирів у формі методичних рекомендацій до практичних, лабораторних, курсових робіт під час проведення самостійної роботи. Проблема полягає в тому, що не всі учасники навчального процесу однаковою мірою можуть їх ефективно застосовувати під час вивчення дисципліни, тому поряд зі самостійною роботою студенти під час вивчення програмового матеріалу активізують інші форми навчальної роботи. Водночас способи та методи оцінювання самостійної позааудиторної роботи потребують подальшого розкриття в наступних дослідженнях за цією тематикою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Козловський Ю.М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку та аналізу / Ю.М. Козловський, І.І. Яремко. Випуск 22. 2018 С. 940–944. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/176.pdf> (дата звернення: 20.11.2020).
2. Тюріна Д.М. Управління самостійною роботою студентів економічних спеціальностей / Д.М. Тюріна, К.В. Яресько. Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2007-2-1/11_tyurina.pdf (дата звернення: 09.11.2020).

3. Данильчук О.М. Методика організації самостійної роботи студентів економічних спеціальностей у процесі професійно орієнтованого навчання математики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (математика). Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2019. 20 с.
4. Тинкалюк О.В. Організація самостійної роботи студентів економічних спеціальностей в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу у вищій школі (на прикладі вивчення іноземної мови). Режим доступу: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/6_2011/68.pdf (дата звернення: 27.11.2020)
5. Грищенко О.В. Місце та роль самостійної роботи студентів у вивченні облікових дисциплін / О.В. Грищенко, В.О. Коцюбинська. Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12727/1/54_279-291_Vis721menegment.pdf (дата звернення: 27.11.2020).
6. Положення про організацію і контроль самостійної позааудиторної роботи студентів, затверджено наказом ректора Національного університету «Львівська політехніка» № 375-1-03 від 10 липня 2018 р.
7. План навчального навантаження кафедри обліку та аналізу Національного університету «Львівська політехніка» на 2020/2021 н.р.
8. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014.

REFERENCES:

1. Kozlovskiy Ju.M. (2018) Fomuvannya profesijnoi kompetentnosti majbutnih fahivciv z obliku ta analizu / Ju.M. Kozlovskiy, I.J. Jaremko. Vol. 22, pp. 940–944. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/176.pdf> (accessed 27.11.2020).
2. Tjurina D.M. Upravlinnja samostijnoju robotuju studentiv ekonomichnyh special'nostej / D.M. Tjurina. K.V. Jares'ko. URL: http://novyn.kpi.ua/2007-2-1/11_tyurina.pdf (accessed 09.11.2020).
3. Danyl'chuk O.M. (2019) Metodyka organizacii samostijnoi roboty studentiv ekonomichnyh special'nostej u procesi profesijno orijentovanogo navchannja matematyky: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 – teoriya ta metodyka navchannja (matematyka). Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Nacional'nyj pedagogichnyj univertsytet im. M.P. Dragomanova. Kyi'v, 20 s.
4. Tynkaljuk O.V. Organizacija samostijnoi roboty studentiv ekonomichnyh special'nostej v umovah kredytno-modul'noi organizacii navchal'nogo procesu u vyshhij shkoli (na prykladі vyvchennja inozemnoi movy). URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/6_2011/68.pdf (accessed 27.11.2020).
5. Gryshhenko O.V. Misce ta rol' samostijnoi roboty studentiv u vyvchenni oblikovyh dyscyplin / O.V. Gryshhenko, V.O. Kocjubyn'ska. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12727/1/54_279-291_Vis721menegment.pdf (accessed 27.11.2020).
6. Polozhennja pro organizaciju i kontrol' samostijnoi pozaaudytornoj roboty studentiv, zatverdzheno nakazom rektora Nacional'nogo univertsytetu «L'viv'ska politehnika» № 375-1-03 vid 10 lypnja 2018 r.
7. Plan navchal'nogo navantazhennja kafedry obliku ta analizu Nacional'nogo univertsytetu «L'viv'ska politehnika» na 2020/2021 n.r.
8. Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu» № 1556-VII vid 01.07.2014.